

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുശ്ചത്യാരിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ചതുശ്ചത്യാരിംശഃ സർഗഃ ||

സുമിത്രയാ കൗസൽയായാ ആശ്വാസനം

വിലപന്തിം തഥാ താം തു
കൗസൽയാം പ്രമദോത്തമാം |
ഇദം ധർമ്മേ സ്ഥിതാ ധർമ്മ്യം
സുമിത്രാ വാക്യമബ്രവീത് || 2.44.1 ||

തവാർദ്ധേ സദ്ഗുണൈർയുക്തഃ
സ പുത്രഃ പുരുഷോത്തമഃ |
കിം തേ വിലപിതേനൈവം
കൃപണം രുദിതേന വാ || 2.44.2 ||

യസ്സുവാർദ്ധേ ഗതഃ പുത്ര -
സ്ത്യക്ത്യാ രാജ്യം മഹാബലഃ |
സാധു കുർവൻ മഹാത്മാനം
പിതരം സത്യവാദിനം || 2.44.3 ||

ശിഷ്യൈരാചരിതേ സമ്യ -
ക്തശ്ശ്യാത് പ്രേത്യ ഫലോദയേ |
രാമോ ധർമ്മേ സ്ഥിതഃ ശ്രേഷ്ഠോ
ന സ ശോച്യഃ കദാചന || 2.44.4 ||

വർതതേ ചോത്തമാം വൃത്തിം
 ലക്ഷ്മണോസ്തിൻ സദാനഘഃ |
 ദയാവാൻ സർവഭൂതേഷു
 ലാഭസ്തസ്യ മഹാത്മനഃ || 2.44.5 ||

അരൺയവാസേ യദ് ദുഃഖം
 ജാനന്ത്യേവ സുഖോചിതാ |
 അനുഗച്ഛതി വൈദേഹീ
 ധർമാത്മാനം തവാത്മജം || 2.44.6 ||

കീർത്തിഭൂതാം പതാകാം യോ
 ലോകേ ഭ്രമയതി പ്രഭുഃ |
 ധർമഃ സത്യവ്രതപരഃ
 കിം ന പ്രാപ്തസ്തുവാത്മജഃ || 2.44.7 ||

വ്യക്തം രാമസ്യ വിജ്ഞായ
 ശൗചം മാഹാത്മ്യമുത്തമം |
 ന ഗാത്രമംശുഭിഃ സൂര്യഃ
 സന്താപയിതുമർഹതി || 2.44.8 ||

ശിവഃ സർവേഷു കാലേഷു
 കാനനേഭ്യോ വിനിഃസൃതഃ |
 രഘവം യുക്തശീതോഷ്ണഃ
 സേവിഷ്യതി സുഖോന്മിലഃ || 2.44.9 ||

ശയാനമനഘം രാത്രൗ
 പിതേവാദിപരിഷ്വജൻ |
 ധർമഘ്നഃ സംസ്തുശംഘരീത -
 ശ്വന്ദ്രമാ ഘ്നാദയിഷ്യതി || 2.44.10 ||

ദദൗ ചാന്യോണി ദിവ്യാനി
 യസ്മൈ ബ്രഹ്മാ മഹൗജസേ |
 ദാനവേന്ദ്രം ഹതം ദൃഷ്ട്വാ
 തിമിധ്വജസുതം രണേ || 2.44.11 ||

സ ശൂരഃ പുരുഷവ്യാഘ്രഃ
 സ്വബാഹുബലമാശ്രിതഃ |
 അസന്ത്രസ്തോ ഹൃരൺയ്യേസൗ
 വേശ്മനീവ നിവത്സ്യതേ || 2.44.12 ||

യസ്യേഷുപഥമാസാദ്യ
 വിനാശം യാന്തി ശത്രുവഃ |
 കഥം ന പൃഥിവീ തസ്യ
 ശാസനേ സ്ഥാതുമർഹതി || 2.44.13 ||

യാ ശ്രീഃ ശൗർയം ച രാമസ്യ
 യാ ച കൽയാണസത്ത്യാതാ |
 നിവൃത്താരൺയവാസഃ സ്വം
 ക്ഷിപ്രം രാജ്യമവാപ്സ്യതി || 2.44.14 ||

സൂർയസ്യാപി ദവേത് സൂർയോ
 ഹൃണേരഗ്നിഃ പ്രഭോഃ പ്രഭുഃ |
 ശ്രീയാഃ ശ്രീശ്ച ദവേദഗ്യാ
 കീർത്യാഃ കീർതിഃ ക്ഷമാക്ഷമാ || 2.44.15 ||

ദൈവതം ദേവതാനാം ച
 ഭൂതാനാം ഭൂതസത്തമഃ |
 തസ്യ കേ ഹൃഗുണാ ദേവി
 വനേ വാപ്യഥവാ പുരേ || 2.44.16 ||

പൃഥ്വിവ്യാ സഹ വൈദേഹ്യാ
 ശ്രീയാ ച പുരുഷർഷഭഃ |
 ക്ഷിപ്രം തിസ്യദിരേതാഭിഃ
 സഹ രാമോദ്ഭിഷേക്ഷ്യതേ ||2.44.17 ||

ദുഃഖജം വിസൃജ്യശ്രു
 നിഷ്ക്രാമന്തമുദീക്ഷ്യ യം |
 അയോധ്യായാം ജനഃ സർവഃ
 ശോകവേഗസമാഹതഃ ||2.44.18 ||

കുശചീരധരം വീരം
 ഗച്ഛന്തമപരാജിതം |
 സീതേവാനുഗതാ ലക്ഷ്മീ -
 സ്തസ്യ കിം നാമ ദുർലഭം ||2.44.19 ||

ധനുർഗ്രഹവരോ യസ്യ
 ബാണഖഡ്ഗാസ്ത്രഭൃത് സ്വയം |
 ലക്ഷ്മണോ വ്രജതി ഹൃദ്രേ
 തസ്യ കിം നാമ ദുർലഭം ||2.44.20 ||

നിവൃത്തവനവാസം തം
 ഭൃഷ്ടാസി പുനരാഗതം |
 ജഹി ശോകം ച മോഹം ച
 ദേവി സത്യം ബ്രവീമി തേ ||2.44.21 ||

ശിരസാ ചരണാവേതൗ
 വന്ദമാനമനിന്ദിതേ |
 പുനർഭക്ഷ്യസി കൽയാണി
 പുത്രം ചന്ദ്രമിവോദിതം ||2.44.22 ||

പുനഃ പ്രവിഷ്ടം ദൃഷ്ട്വാ ത -
 മഭിഷിക്തം മഹാശ്രിയം |
 സമുത്സക്ഷ്യസി നേത്രാഭ്യാം
 ശീഘ്രമാനന്ദജം ജലം || 2.44.23 ||

മാ ശോകോ ദേവി ദുഃഖം വാ
 ന രാമേ ദൃഷ്യത്യേശിവം |
 ക്ഷിപ്രം ദ്രക്ഷ്യസി പുത്രം ത്വം
 സസീതം സഹലക്ഷ്മണം || 2.44.24 ||

ത്വയാശേഷോ ജനശ്ചായം
 സമാശ്വാസ്യോ യതോനഘേ |
 കിമിദാനീമിദം ദേവി
 കരോഷി ഹൃദി വിക്ലവം || 2.44.25 ||

നാർഹാ ത്വം ശോചിതും ദേവി
 യസ്യാസ്തേ രഘവഃ സുതഃ |
 നഹി രാമാത് പരോ ലോകേ
 വിദ്യതേ സത്പഥേ സ്ഥിതഃ || 2.44.26 ||

അഭിവാദയമാനം തം
 ദൃഷ്ട്വാ സസുഹൃദം സുതം |
 മുദാശ്രു മോക്ഷ്യസേ ക്ഷിപ്രം
 മേഘരേഖേവ വാർഷികീ || 2.44.27 ||

പുത്രസ്തേ വരദഃ ക്ഷിപ്ര -
 മയോധ്യാം പുനരാഗതഃ |
 കരാഭ്യാം മൃദുപീനാഭ്യാം
 ചരണൗ പീഡയിഷ്യതി || 2.44.28 ||

അഭിവാദ്യ നമസ്യന്തം

ശൂരം സസുഹൃദം സുതം |

മുദാസ്രൈഃ പ്രോക്ഷസേ പുത്രം

മേഘരാജിരിവാചലം ||2.44.29 ||

ആശ്വാസയന്തീ വിവിധൈശ്ച വാക്യൈ-

ർവാക്യോപചാരേ കുശലാനവദ്യാ |

രാമസ്യ താം മാതരമേവമുക്ത്യാ

ദേവീ സുമിത്രാ വിരരാമ രാമാ ||2.44.30 ||

നിശമ്യ തൽലക്ഷണമാത്യവാക്യം

രാമസ്യ മാതുർനരദേവപത്യാഃ |

സദ്യഃ ശരീരേ വിനനാശ ശോകഃ

ശരദ്ഗതോ മേഘ ഇവാൽപതോയഃ ||2.44.31 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുശ്ചത്വാരീംശഃ സർഗഃ ||